

merni glasbeni širini. Če me spomin ne moti, je skladatelj v vseh dejanjih vsako dogodevanje nasproti prvi redakciji glasbeno znatno razširil. Mogoče celo preveč razširil. Prva redakcija je bila v muzikalnem pogledu tako kratkobesedna, da niti na najbolj primernih mestih ni porabila prilike, da se pošteno in učinkovito izživi. Vendar je pa tudi nova redakcija prevzela iz prvotne vse važnejše glasbene misli. To pa je imelo za posledico neko čudno navzkrižje. Dočim je namreč dikcija in vsebina glasbenih misli ostala ista primitivna, kakršna je bila pred 10 leti, se je zunanja tehnika skladateljeva nerazmerno krepko razvila, tako da ima človek vtis, če gleda to zunanjo tehniko in jo primerja s tehniko, kako so oblikovane one glavne, iz prve redakcije prevzete glasbene misli, da se mu zdi, kakor da sta eno in drugo ustvarila dva popolnoma različna človeka. Glasbenih misli, katere niso prevzete iz prve redakcije, temveč ustvarjene šele kesneje, imam vtis, da ni ravno mnogo, vendar je med njimi marsikaj povsem dobrega in dostojnega.

Kakor se je že razvila skladateljeva zunanja tehnika, tako da mu je postala dobro rabljivo in rabljeno izrazilo, vendar so skladatelju tudi še v tem pogledu odprte možnosti nadaljnjega razvoja, zlasti v smeri poenostavljenja in ekonomičnejše uporabe tehničnih sredstev. Danes je glede zunanje skladateljeve tehnike stvar še taka, da ona popolnoma odgovarja vidnim neokretnostim libreta. Njegov libreto dela na premnogih mestih z drastično ostrimi sredstvi in na drugi strani zopet vpleta na malo spreten način epizode, ki nimajo za tok dejanja niti v motoričnem pogledu, niti samo kot kontrastna folija opravičenosti.

Savinov orkestralni stavek je enako na premnogih mestih masiven in preobložen. Na premnogih mestih strelija z največjim kalibrom, ko bi bilo mogoče doseči isti izraz z dosti skromnejšim naporom.

Ko človeka veseli frapanten skladateljev napredek v zunanji glasbeni tehniki, mu je samo žal, da ni še enako razvita v tem delu tudi tehnika glasbenega oblikovanja in razmah glasbene iznajdljivosti. Velika produkcijska sila skladateljeva — skladatelj je to opero, kakor pripoveduje njegov kronist dr. P. K. v „Gledališkem listu“, napisal v nekaterih tednih — pa nam daje upanje, da bo prihodnje skladateljevo delo tudi to stran skladateljevega talenta postavilo v ravnotežje z njegovo stavkovno in instrumentacijsko tehniko. Takrat utegnemo dobiti Slovenci prvo življenja zmožno slovensko opero za slučaj, da se ne bi izkazala že sedanja „Lepa Vida“ kot krepak, zdrav otrok.

Anton Lajović.

Dva članka Alfreda Jensena. (Dr. Vojeslav Molè.) Konec.

II.

Ali naš čas nima dovolj literarne produktivne sile?

Prašanje bi se lahko zdelo odveč, zato ker nobena doba v kulturni zgodovini ni imela ali ni mogla imeti premalo literarne ustvarjajoče sile. Toda za nas, t. j. za sedanost samo, je morda težko presoditi objektivno, kako veliko relativno produktivno silo ima evropska literatura v sedanjem trenutku.

Inter arma tacent leges, žvenket orožja zagluša zakonodajstvo, pravi latinski izrek; in ta se lahko uporablja tudi kadar gre za leposlovje. Gotovo se je sicer pač redkokdaj zapravljal^o toliko papirja in tiskarskega črnila, kakor ravno tekom svetovne vojne, toda velika večina vsega tega je imela le malo skupnega z literaturo. In tudi „vojni produkti“, ki so nosili na sebi literaren pečat, na pr. patrijo-

tično pesništvo in čista vojna literatura v novelistični obliki ali v verzih, so imeli le prehodno časovno vrednost, ki se kmalu izhlapi (če se še ni zgodilo). Samo nekaj, prav malo, velikih mož je bilo, ki so se, vzvišeni nad bojni hrup in politiko, uspeli rešiti z velikega potopa na Ararat pesni.

Toda svetovna vojna je na vsak način razvezala duhove, ki bodo v svojem času dali literaturi v najboljšem pomenu besede družabno vsebino. Ne bodo prepevali o zmagah ali porazih, ne bodo sentimentalno jokali nad osirotelimi otroki ali uničenimi vasm, ampak se bodo narodno-psihološko zaglobili v bistvo vojne in skušali pokazati več ali manj objektivno v konkretnih slikah blaznost vojne in njen nesmisel. Tudi na literarnem polju vlada zdaj isto mrzlično iskanje, isto kipenje kakor na politično-socijalnem. Poezija pa vendarle ne more in ne sme biti samo zrcalo političnega ali socijalnega življenja. V tem pomenu mora stavek l'art-pour-l'art vedno ohraniti svojo upravičenost. Tendenciozna literatura postaja večalimanj dolgočasna in vodi k literarni onemoglosti. V velikem pesniškem delu pa čutimo vedno za vrsticami utripati veliko človeško srce in razumemo, da je pisatelj otrok svojega časa, nerazdružno spojen z družbo in s časovno dobo, kateri pripada.

Premajhne literarne produktivne sile pač res ne moremo očitati našemu času. Vse prej je to bila nadprodukcija, ki mora njena najbližja reakcija postati gotova utrujenost i kvantitativno i kvalitativno. Tudi na literarnem polju je vladala včas nezdrava konkurenca, izdelovanje knjig, ki je pripravilo leposlovje v mnogih očeh ob dobro ime. Kakor je socijalna politika ustvarila takšno pošast, kakršna je boljševizem, tako je poezija rodila takšne pošastne cvetove, kakor na pr. futurizem. Da leži lahko tudi v teh bizarnih pojavih nova vzpodbuda, kal za nekaj dobrega, — tega se seveda ne sme zanikati a priori. Na drugi strani se pa tudi ne sme oporekati, da bo mnogo iz te muzike bodočnosti živelu kvečjemu le kratek dan, in tudi to se ne more zanikati, da se skriva v teh novotarijah veliko nezrelega diletantizma in veliko humbuga. Če boljševiki nikakor ne morejo predrugačiti društva in proklamirajo zaradi tega hiter pogin vsega starega društva, postajajo s tem ravnotako herostratsko glasoviti, kakor če futurističen verzotvorec dekretira na pr. odpravo rime. Jaz nikakor ne smatram rime za nekaj bistvenega v poeziji, vendar pa sem mnenja, da je originalno, okusno rimanje umetniški okras velike vrednosti. Če torej pisatelj ne more raznetiti plamenov kot formalen poet, lahko samoočbebi umevno deli svoje verze po poljubnem merilu, če ima le res nekaj na srcu. Verjamem tudi, da najde pravo pesniško navdihnjenje instinktivno pravo obliko, rimano ali pa nerimano. Oni verzotvorec pa nikakor nima pravice povzdigovati svoje lastno dozdevanje kot pravilo za druge in obsojati vse staro. Marsikaj v najnovejši literaturi — tukaj seveda ne govorim samo o švedski — se mi zdi pri prvem pogledu zapeljivo, blesteča zunanost, tenka lupina, ki zakriva — cesarjevo novo obleko.

Pesnik se mora, kakor sem že omenil, držati kolikor mogoče daleč stran od vsega političnega in čisto praktično socijalnega. Vendarle pa ne more biti slep za obdajajočo ga resničnost; nezavedno ga mora občutljivo dotikati vse, kar mora doživljati, in to čustvo skrbi, srda ali žalosti se mora izliti v njegovo poezijo, ne da bi raditega tudi določalo ton in vsebino njegovega pisateljevanja. In v naših vihnih dneh, ko vidi mnogo ljudi svet v samo črnih barvah, nekaj po-božnih duš pa vidi v roparskih požarih zarjo novega dne, stori pesnik še naj-

biblično pametnejše i za sebe i za druge, da obesi svojo harpo na vrbo, če hoče sicer še veljati kot prorok.

Ce bi pa sicer res vladala v literarni produkciji našega časa nekakšna zaspanost ali onemoglost, bi to bila čista naravna reakcija po nezaslišani živčni napetosti vojnih let. Celó to prerazdraženo dobo je morala pač tudi literatura biti vzpodbudno sredstvo, raztresujoče razvedrilo s kinom, telefonom in časnikarstvom in je morala v svoji hiteči naglici stati pod vplivom teh virov novic in rekreacije. Zivimo ravno v kritičnem času, ko gine mnogo starega in se mnogo novega še vedno ni moglo ustanoviti; in tako je čisto naravno, da se literatura ne samo maja, ampak da se mogoče tuptam tudi zdi ohromela v negotovem pričakovanju tega, kar ima priti.

Ko pa se kaos, ki je zagrnjil Evropo, razdeli, uzremo, kako se začno kali, ki so zdaj skrite v literaturi, razvijati v cvet in sad. In takrat pride literatura — prava literatura — spet do svoje polne veljave, ravnótako kakor humanistična znanost. In najsi že pisatelji uživajo državno podporo ali ne — na vsak način jako dvomljiva in nezadostna miloščina! —, bodo živeli, potem ko se izčisti z leposlovnega polja različen plevel.

neverjetno Čistilne vice svetovne vojne in narodnostnih borb pa bodo literaturo oplemenile in poglobile. Postala bo bolj religiozna — v najboljšem pomenu besede —, brez pijetističnega laka, etično resnejša, kot pa je bila roba, ki je v neverjetno cenih ali zadnji čas v neverjetno dragih izdajah preplavljala police naših knjigarn in — skladišča založnikov. Človeštvo bo hrepenelo nazaj po klasični preprostosti, po idiličnih opisih narave, mogoče tudi po sinji roži romantike in nežnih pismih ali sentimentalnih potopisih. Nov Dickens ali Fritz Reuter bosta pozdravljana kot duševna odrešenika sveta. Predhodnikov tega preobrata v estetiškem okusu pa zares ni malo.

Navsezadnje pa ima občinstvo takšne pisatelje, kakršne zasluži. Založniki niso pri tem nič krivi in v čast naših boljših švedskih založnikov bodi povedano, da ni bilo samo kupčijsko stališče, ki je pri njih odločevalo.

To dobro izkušnjo ima vsaj

Alfred Jensen.

Naši prevodi. *Fr. Sturm* pripravlja prevod Stendhalovega „Le rouge et le noir“. — *Ante Debeljak* je prevedel Ed. Roda „La vie privée de Michel Teissier“. — *Vladimir Levstik* je deloma že prevedel, deloma pripravlja sledeče prevode: Dostojevskega „Selo Stepančikovo“, Tolstega „Hadži Murat“, Scottovega „Ivanhoe“, Dickensovega „Davida Copperfielda“, skrajšano ljudsko izdajo Hugojevih „Misérables“, izbrane novele Mériméeja, Balzaca „La peau de Chagrin“ in „Père Goriot“.

NOVE KNJIGE.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

Cankar, Ivan. Vidiny. Ze slovinštiny přeložil Dr. Bohuš Vybíral. V Praze. A. Neubert. 1920. 167 str. (Pestré květy, sv. 19.)

Cvijetković, Božo. Estetska oceanografija. (Ljepota mora i obale.) I. knjiga. U Dubrovniku. De Giulli i drug. 1920. 79 str. 20 K.